

УДК 316.776: 004.9

Шарова Тетяна Михайлівна, Москальова Людмила Юріївна
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
(Мелітополь, Україна)

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. У статті подається визначення та особливості інформаційного суспільства, розглядаються можливі наслідки його розвитку у контексті вищої освіти, працевлаштування, розробки програмного забезпечення. Зазначається, що поряд із суттєвими перевагами інформаційного суспільства слід звертати увагу на правові, соціальні та андрагогічні аспекти цього процесу.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформатизація освіти, інтелектуальні системи, штучний інтелект.

Аннотация. В статье дается определение и особенности информационного общества, рассматриваются возможные последствия его развития в контексте высшего образования, трудоустройства, разработки программного обеспечения. Отмечается, что наряду с существенными преимуществами информационного общества следует обращать внимание на правовые, социальные и андрагогические аспекты этого процесса.

Ключевые слова: информационное общество, информатизация образования, интеллектуальные системы, искусственный интеллект.

Sharova Tetiana, Moskalova Liudmyla
Bogdan Khmelnytsky melitopol state pedagogical university
(Melitopol, Ukraine)

REALITIES OF THE INFORMATION SOCIETY

Abstraction. The article shows the features of the information society, examines the possible consequences of its development in the context of higher education, employment, software development. It is noted that along with the essential advantages of the information society, attention should be paid to the legal, social and andragogical aspects of this process.

Keywords: information society, informatization of education, intellectual systems, artificial intelligence.

Сьогодні зростання інформаційних ресурсів неминуче привело до суперечності між виробництвом і використанням інформації. Останнім часом стали спостерігатися парадоксальні випадки: іншого разу легше винайти щось нове, ніж відшукати креслення та опис раніше винайденого. Інформаційний надлишок став обертатися дефіцитом потрібної інформації. Величезний потік інформації, що одержав назву «інформаційної кризи», прискорив процес

інформатизації сучасного суспільства.

Інформатизація суспільства – це глобальний соціальний процес, особливість якого полягає в тому, що домінуючим видом діяльності у сфері суспільного виробництва є збір, накопичення, продукування, обробка, зберігання, передача й використання інформації, здійснювані за допомогою обчислювальної техніки, а також на базі різноманітних засобів інформаційного обміну [1, с. 47]. На відміну від комп'ютеризації, що є суто технічним явищем, інформатизація суспільства є складним феноменом загальносоціальної природи.

В умовах повсюдної інформатизації різних сфер діяльності людини ми можемо говорити про існування інформаційного суспільства, в основі якого лежить генерація та використання інформації у різних формах. Ця форма цивілізації генерує сучасні структури і відповідні соціально-політичні механізми рішення проблем, пов'язані з розвитком галузей інформаційних технологій. Інформаційне суспільство відрізняється від суспільства, в якому домінують традиційна промисловість і сфера послуг тим, що інформація, знання, інформаційні послуги та всі інші галузі, пов'язані з їх виробництвом (телекомунікаційна, комп'ютерна тощо) зростають швидшими темпами, є джерелом нових робочих місць, стають домінуючими в економічному розвитку. Слід зазначити, що у чистому вигляді інформаційне суспільство поки що не існує, хоча в деяких розвинутих країнах воно наближується доволі розвиненої форми існування.

Виділяються такі характерні риси інформаційного суспільства:

- пріоритет інформації у порівнянні з іншими ресурсами із забезпеченням вільного доступу до неї;

- в основі функціонування суспільства лежить закладені автоматизовані інформаційні системи накопичення, зберігання, використання та передачі різноманітних даних;

- глобальне розповсюдження інформаційних технологій в усіх сферах діяльності людини;

- перехід від матеріального виробництва до інформаційного тощо.

Інформаційне суспільство передбачає активне використання інтелектуального потенціалу сучасного суспільства, високий рівень інформаційного обслуговування, доступність до джерел достовірної інформації тощо. Сучасні інформаційні технології дозволяють підвищити продуктивність праці на підприємствах [2, с. 46], заощадити час на обробку інформації, забезпечити дозвілля після роботи та багато іншого.

Водночас, життєдіяльність у світі інформаційно-комунікаційних технологій призвело до появи нових компетентностей, зокрема інформатичної, які є необхідними якостями сучасної людини. Під інформативною компетентністю розуміється інтегративне утворення особистості, яке інтегрує знання та здібності щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій для розв'язання прикладних, професійних, побутових та інших задач, представлення результатів у зручній формі [3, с. 65].

У цьому контексті великого значення набуває інформатизація освіти, яка надає змогу підготувати фахівців, які володіють інформативною компетентністю та мають певний рівень інформаційної культури. Під цим поняттям розуміється процес забезпечення галузі освіти відповідною

методологією та практикою використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою реалізації психолого-педагогічних цілей навчання та виховання [4, с. 200]. Крім того, щоб постійно бути обізнаним у сучасних інформаційних технологіях, потрібно постійно підвищувати свою інформаційну компетентність, оскільки вона безпосередньо впливає на легкість існування в інформаційному суспільстві. Саме на це було акцентовано увагу на Празькому саміті у 2001 році, де зазначалось, що навчання упродовж всього життя є істотним елементом Зони європейської вищої освіти, поряд із проблемами конкурентоспроможності та використання нових інформаційних технологій [5, с. 145].

Серед основних напрямків використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті можна виділити наступні:

– як інструмент пізнання навколишньої дійсності, самопізнання та розвитку особистості (соціальні мережі, прикладне програмне забезпечення та ін.);

– як засіб з метою підвищення якості навчально-виховного процесу (різноманітні інформаційні системи для керування освітньою діяльністю студентів та навчальних закладів взагалі, системи тестування, хмарні технології тощо);

– як об'єкт вивчення у межах інформативних дисциплін;

– забезпечення глобального освітнього інформаційного середовища.

Розвиток інформаційного суспільства суттєво вплинув на ринок праці.

Тепер перспективними професіями, поряд із харчовою промисловістю та послугами, є ті, що пов'язані з обробкою інформації різних видів, у тому числі економічної, інформаційними ресурсами, розробкою програмного забезпечення тощо [6]. Зазначена тенденція вплинула на затребуваність окремих спеціальностей у вищій школі, таких як інженер-програміст, менеджер тощо.

Суттєві зміни в умовах функціонування інформаційного суспільства також стосуються появи якісно нового програмного забезпечення, а саме інтелектуальних інформаційних систем, які акумулюють у собі найбільш наукомісткі технології обробки знань з високим рівнем автоматизації [7, с. 111] та призначені для реалізації окремих функцій людини. Для них характерні вміння вирішувати складні, неформалізовані завдання, розвинені здібності щодо комунікації із користувачем, здатність до розвитку у відповідності з об'єктивними змінами моделі проблемної області; можливість автоматичного набуття знань на основі вже наявних тощо.

За рахунок власних специфічних властивостей інтелектуальні інформаційні системи успішно використовуються у навчально-виховному процесі у вигляді мультиагентних та адаптивних інтелектуальних систем, для забезпечення інформаційної безпеки та розпізнавання образів у вигляді нейронних мереж, для надання користувачу об'єктивних консультацій у різних наочних областях у вигляді експертних систем тощо.

Окрім позитивних моментів, спостерігаються і негативні риси інформаційного суспільства, а саме: великий вплив на суспільство засобів масової інформації; інформаційні технології можуть зруйнувати приватне життя людей і організацій; існує проблема відбору якісної і достовірної інформації; велике значення потрібно приділяти інформаційній безпеці;

окремих людям важко адаптуватися до середовища інформаційного суспільства, де все пов'язано з обробкою інформації. Людина, не обізнана на електронних пристроях (комп'ютер, планшет, смартфон) хоча б на базовому рівні, не зможе отримати зарплатню або придбати квитки через термінал, спілкуватися з родиною або друзями за допомогою Інтернет тощо.

Я зазначає О. Курбан, інформаційно-психологічна діяльність за своєю сутністю може мати конструктивний або деструктивний характер. У першому випадку така діяльність спрямована на підвищення добробуту держави, суспільства та населення. З іншого боку деструктивний характер окремої інформаційно-психологічної діяльності відбивається у посиленні політичної, психологічної та інших складових частин буття суспільства [8, с. 87] під час сучасних інформаційно-психологічних війн. Іноді можливості інформаційного суспільства (Інтернет, ЗМІ, реклама тощо) дуже часто використовують для маніпулятивних дій засобами транслювання інформаційних повідомлень. Автор зазначає, що ефективність таких війн зростає за рахунок використання інтеграції маніпуляційних прийомів в одному інформаційному повідомленні [8, с. 89].

Якщо більш глобально підійти до можливих негативних наслідків штучного інтелекту, то цікавими є висновки С. Рассела та П. Норвіга, які виділили наступні:

1. В результаті автоматизації людської діяльності може збільшитися кількість безробітних, хоча автори вважають таку подію маловірогідною.

2. Може зменшитися (або збільшитися) кількість вільного часу, наявного в розпорядженні людей. Більшість людей відчуває зростаючу кризу економічного та соціального характеру, яка змушує працювати їх все інтенсивніше.

3. Люди можуть втратити почуття власної унікальності, яка часто характеризується наявністю почуттів та здатністю мислити.

4. Люди можуть втратити деякі зі своїх прав на особисте життя. Розвиток технології розпізнавання образів та існуюча загроза тероризму може привести до широкого поширення засобів прослуховування телефонних розмов і тому до втрати громадянських свобод.

5. Використання систем штучного інтелекту може привести до того, що люди стануть більш безвідповідальними.

6. Успіх штучного інтелекту може стати початком кінця людської раси. Майже будь-яка технологія, потрапляючи в зловмисні руки, виявляє потенційні можливості для заподіяння шкоди [9, с. 1266].

Звичайно, повинно пройти немало часу, поки ці припущення здійсняться або будуть спростовані. І від нас залежить, якими будуть наслідки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні // Кабінет Міністрів України, Міністерство транспорту та зв'язку України. – К., 2005. – 70 с.
2. Олексенко Р.І. Управління продуктивністю праці на підприємствах / Р.І. Олексенко. – К.: Агросвіт.– 2010.– №11. – С. 46-48.

3. Головань М. С. Інформатична компетентність: сутність, структура та становлення // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2007. – №4. – С. 62-69.
4. Шаров С., Постильна О. Інформатизація освіти і виховання як вектор розвитку сучасного суспільства // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2017. – №18. – С. 199-204.
5. Вища освіта і Болонський процес: навч. посіб. / [М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук та ін.]; за ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
6. 10 найбільш затребуваних професій в Україні в найближчому майбутньому: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/ljlive/10_naybilsh_zatrebuyanyh_profesiy_v_ukraini_v_nayblyzhchomu_maybutnomu_7916.html.
7. Шаров С. В. Сучасний стан розвитку інтелектуальних інформаційних систем // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2015. – №130. – С. 111-114.
8. Курбан О. В. Сучасні інформаційні війни в соціальних онлайн-мережах // Інформаційне суспільство. – 2016. – №23. – С. 85-90.
9. Рассел С., Норвиг П. Искусственный интеллект: современный подход. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2006. – 1408 с.